

teljesen eltüntették a föld színéről. 378 templomot, iskolát, vallási intézménynek ott-hont adó épületet romboltak le. Ezek a számok igen nagyok, ha a kicsiny ország lakosságához viszonyítjuk őket. A világegyház szociális intézményei és a Nemzetközi Vöröskereszt együttesen sem tudják ellátni a szerencsétlen menekülteket, akiknek a legalapvetőbb megélhetési cikkeket is nélkülözniük kell.

Libanon katolikus püspökei a világhoz fordulnak a szenvedő libanoni nép nevében. Elsősorban leszögezik, hogy Libanon *nem* a terrorizmus földje – bármennyire is ez van elterjedve a sajtóban –, hanem a terrorizmus rabja. A terrorista cselekményeket az országon belül és kívül nem a libanoniak készítik elő és hajtják végre, hanem idegen kezek: szírek, irániak, líbiaiak, izraeliek.

A libanoni keresztények segítséget kérnek, hogy felszabaduljanak az idegen elnyomás alól. Ez a háború ugyanis nem polgárháború, sem nem vallási háború a keresztények és a muzulmánok között. Ez a háború a libanoniak háborúja a betörő fanatikus (komeinista) erők ellen. A mérsékelt libanoni muzulmánok is szenvednek tőle, de ők sem cselekedhetnek szabadon.

A libanoni egyház létében van fenyegetve. Ha a libanoni keresztények nem kapnak segítséget függetlenségükért folytatott harcukban, az egyház is elveszti libanoni közösségeit, ennek pedig beláthatatlan következményei lennének az egész Közel-Keleten.

Vallásháború? – Libanon!

„Továbbmenve Jézus Tirusz és Szidon vidékére vonult vissza”... Ma úgy mondanánk: Tyr és Szaida vidékére – Libanonba. Az akkori arámok és föniciaiak az évszázadok során elarabosodtak. A kereszténység ellenben már az első évtizedekben itt is gyökeret vert. „Akik az István miatt kitört üldözés elől szétszéledtek, eljutottak egészen Föniciáig, Ciprusig és [a mai Libanon északi határán is túl eső] Antiochiáig” – számol be az Apostolok Cselekedetei (11, 19). S Libanon az egyedüli arab ország, melynek többsége mindmáig meg is őrizte kereszténységét.

Száműzöttek otthona, üldözöttek menedéke volt Libanon másfél évezreden át – és különböző népek és különböző vallások találkozóhelye. Az iszlám terjeszkedése előtt sokféle keresztény keresett oltalmat Libanon hegyei közt: görög ortodoxok, szír jakobiták, később örmények. Mindenekelőtt pedig a szír-antiochiai egyházból még a 4. században kivált és Rómához hű maroniták találtak itt új hazára. A keresztények után mohamedánok is jöttek: az iszlám többségi, szunnita ágával szemben álló síiták vagy az utóbbiból kivált drúzok. A hegyek védelmet nyújtottak. Az itt lakók teljes vagy adózásra kötelezett félfüggetlenségben élhettek, nagyjából olyan gazdasági fejlettségben és társadalmi rendben, mint a középkor egyéb európai államai. Kereskedők – a levantei kalmárok – a Földközi-tengeren mindenütt otthon voltak. Az európai udvarokkal rendszeres kapcsolatot ápoltak. A keresztes háborúk kora óta az egyházi összeköttetések is állandósultak. Az újkor kezdetétől pedig megerősödött a kulturális csere. 1554-ben megalakult a római Maronita Kollégium. Az 1736. évi reformzsinat minden plébániát egy-egy iskola felállítására kötelezett. 1798-ban megnyitotta kapuit az első maronita egyetem. Az analfabetizmust a 19. század végére gyakorlatilag teljesen felszámolták.

Az európai kapcsolatok hasznélvezői elsősorban a mai Libanon középső részén élő keresztények voltak. Jómódú, polgárosult, főleg középosztályból álló társadal-

mukban az ellentétek csekélyek voltak, különösen miután az 1854. évi parasztfelkelés a nagybirtok felosztásával végződött. A síita és drúz országrészekben maradandóbb volt a feudális rendszer. Amikor a keresztény napszámosok mozgalma ide is átcspott, a földesuraknak sikerült a forradalmat vallásháborúvá alakítani. Ehhez a megszálló török katonaság segítségét is megnyerték. Az addigi békés nemzeti és vallási együttélés ádáz gyűlölködésbe csapott át. 1860 nyarán, két hónap alatt több mint 15 000 keresztényt gyilkoltak le, miközben a drúzok 1300 főt veszítettek. A népiirtásnak francia intervenció vetett véget.

A Magas Portával folytatott tárgyalások a megoldást a területi elkülönítésben keresték. Az ország közepe, a maroniták által lakott hegyvidék egy keresztény kormányzó és egy reprezentatív parlament irányításával autonómiát kapott. A drúzok közvetlenül török uralom alatt maradtak. „Kis-Libanon” mintegy 300 000 lakosának 89 százaléka maronita volt. Itt a társadalmi forradalom eredményeit törvénybe iktatták. Ezzel olyan szabad parasztság keletkezett, ami a Közel-Keleten egyébként elképzelhetetlen volt. A polgári szabadságjogok mindenhonnan ide vonzótták az értelmiséget. Nem véletlen, hogy az arab nyelv és irodalom újjászületése, a „na'da” Libanonban kezdődött. A kialakuló parlamenti tradíció és liberális demokrácia az oszmán birodalom iszlám teokráciájának éles ellentéte volt.

A török birodalom széthullásakor (1920) a mai Libanon és Szíria területe francia mandátum lett. Franciaország – a maival nagyjából azonos – „Nagy-Libanon” megalakításával új helyzetet teremtett. Az ország többféle vallási és törzsi csoportja kezdetől fogva két nagy blokkba tömörült. A muzulmánok az arab nacionalizmust átveve elutasították Libanon önállóságát, magukat az arab világ részének tekintették. A csekély többséget alkotó keresztények a főnyciai eredetre és a földközi-tengeri kulturális kapcsolatokra hivatkozva függetlenségre törekedtek. Ez egyúttal a fejlettebb, polgárosultabb és demokratikusabb társadalmi formák megörzését és a kisebbségek védelmének igényét is jelentette.

Az ellentétes elképzelések figyelemre méltó kompromisszumban találkoztak. A társadalom addig kétféleképpen tagolódott: felekezetek és ezen belül „klánok”, azaz rokonsági kapcsolatok, a „nagy családok” és azok familiárisi köre szerint. A felekezeti közösségeknek saját történetük, kultúrájuk, öntudatuk van, saját iskoláik, vezetőik, jogszolgáltatásuk. Ezt megörízve alakult ki a „képviselési demokrácia”. Ennek előnye a vallási és a családi erőviszonyok figyelembevétele s így egy konfliktuslehetőség kizárása volt. Hátránya viszont az, hogy konzerválta a feudális-patriarchális függőségi rendszert. A hatalmi osztozkodás alapja az 1932. évi népszámlálás lett. Eszerint az ország lakosságának 53,7 százaléka keresztény, 39,0 százaléka szunnita vagy síita muzulmán, 6,3 százaléka drúz. Erre hivatkozva egy íratlan megegyezés szerint az államelnök mindig maronita, a miniszterelnök szunnita, a parlament elnökhelyettese görögkeleti vallású, s a parlamentben is érvényesül a felekezeti arány. Sokféle nehézség ellenére ez a megegyezés három évtizednyi békét biztosított. Libanon a Közel-Kelet legstabilabb s legliberálisabb demokráciájává vált, s a „Kelet Svájcja” nevet kapta.

Az egyensúlyt elsősorban a palesztin menekültek megjelenése borította fel. Palesztin menekültek Izrael állam megalakulása (1948) óta, de viszonylag kis számban jöttek Libanonba. Igazi bázisuk Jordánia volt. Csak amikor ott szembekerültek az uralkodóval és katonaságával – és alulmaradtak (1970), akkor választották Libanont új lakóhelyül és támaszpontul. 1975-re a palesztinok itteni létszáma meghaladta a félmilliót. Táboraikba ekkorra libanoni rendört, katonát már nem engedtek. Állammá váltak az államban. Működésük nyomán megszapordtak az összeütközések Izraellel. A déli országrészből menekülők növelték a városok proletariátusát, amikor pedig a palesztinok hozzákezdték a baloldali muzulmán csoportok felfegyverzéséhez, a különböző keresztény pártok és csoportok is miliciájuk erősítésével válaszoltak.

A testvérharcnak persze számos külpolitikai, libanoni–szíriai, libanoni–izraeli és nagyhatalmi összefüggése van. Ezek azonban inkább elfedik, semmint kimutatják azt a tényt, hogy mi történik valójában Libanonban. Az 1975-ben az általuk lakott terület feléről teljesen elűzték a keresztényeket. Az 1975. évi keresztény terület negyede ma megszállási övezet vagy blokádnál áll. Csupán a korábbi terület 1/4 része az, amely ma is keresztény s nincs megszállva. Ezzel összhangban áll, hogy az országon belüli menekültek száma meghaladja a félmilliót. Külföldön 1,2 millió libanoni állampolgár él, ennek egyharmada az elmúlt másfél évtizedben menekült el.

Libanonban népi társadalmi élet folyik. Talán mellékvágány lenne ilyenkor a vallási életről beszélni, ha az nem fejezné ki egyúttal egy népcsoport életképességét is. A katolikus szociális központok hálózatát a vatikáni Egyházi Statisztikai Évkönyv szerint 38 kórház, 96 orvosi rendelő, 44 árvaház, 14 szociális otthon, 5 óvoda, 1 rehabilitációs központ és 8 egyéb intézmény alkotja. Emellett az iskolák közel felét és az ország öt egyeteméből kettőt tart fenn a katolikus egyház. Az üldöztetésre és a nem keresztény környezetre válaszul a keresztény közösség még nagyobb – anyagi és személyes – erőfeszítéseket tesz, hogy saját intézményei segítségével ápolja és őrizze meggyőződését s minden rászoruló rendelkezésére állhasson. Nehezen eldönthető, mi lesz Libanon jövője. Egy dolog bizonyos: a libanoni katolikusok élni akarnak, katolikusok akarnak maradni és mindent megtesznek ennek érdekében.

M. M.

HIT ÉS ÉLET

Szelíd erőszak, erőteljes szelídség

Elcsattan egy pofon. Egy tizenéves fiú kapja az apjától, mert szemtelenkedett anyjával. Váratlan fordulat: a fiú nem rántja el a fejét, mintha várná a második pofont is: „Tessék, apa, üss képen nyugodtan, hisz ez a kötelességed.” Az apa kiesik szerepéből. Nem üt, nem kiabál, nem érvel, de nem békél meg. Tehetetlen. Harmadnap (alig várja már ezt az alkalmat) elmeséli az esetet vallásos házaspárokból álló baráti közösségükben. Parázs vita kerekedik:

– Amit tettél, kétszeresen is szolgálat volt: lovagiasan megvédted a feleséged, és fiadat is neveltél.

– Én is védelemre szoruló, gyenge nő vagyok, de a lovagokról nekem a keresztes lovagok jutnak eszembe: a szentesített erőszak kétségkívül jómodorú képviselői.